

Needras politika.

Radehļ fastahdijas Needras waldiba?

Daschi isplata walodas, it ka Needra un wina beedri buhtu stahwe-
juschi kautkahda fajarā ar Uimana waldibas gahschanu 16. aprili. Scham
walodam naw ne ta masaka pamata. Teeschu dalibu nemt schai notikumā
Needram pawisam nebij eespehjams, jo no 13. aprila lihds aprila 25. deenai
winsch atradās Rīgā, no Seepajas un tureenes notikumeem schirts zaur
leelineeku fronti. Bet ka ari sagatawoschanās darbos us 16. aprili winam
newareja buht nekahdās dalibas, to peerahda wina teeschā darbiba pirms
un pehz schi notikuma.

San teefa: ar Uimana politiku Needra nebij weenis prahtis. To
winsch Umanim ari teiza gan nutiski, gan rakstiski. Bet tāpat winsch ari
atsina, ka schi politika kaut gan lehnām, tomehr pastahwigi greešās us labo
pusi, it ihpāschī sem Waltera eespaida. Tadehļ Needra bij pilnigi pahr-
leezinats, ka Uimana kabinets ir weegli islabojams, ja no wina istahjās
daschi rihditaji un nespehjigi darbeneeki un ja to weetā eestahjās nopeetnaki
kaudis. 16. aprila notikumu Needra weenumehr ir usstatijis un uskata ari
tagad tā politisku mullibu. Tāpat ari maija fahkumā, kad Needra bij
atgreeses us Seepaju, winsch wehl diwas nedelas nopuhlejās, lai raditu
islihgumu starp Uimana kabinetu un wahzeescheem. Ja, islihgums gandrīh
bij jau safueegts, kad leeta peenehna to wirseenu, kuresch jautajumu nowa-
dija pee Needras waldibas fastahdichanas.

16. aprila notikums, Uimana waldibas gahschana, stahw zeeschā fajarā
ar to politiku, kahdu Uimana kabinetā weda Goldmanis, Sahlits, Sprizis
Baegle, tā ari daschi Uimana waldibas agenti, it fewischki daschi schurnalisti
un profesioneli agitatori. Schās politikas pamata doma pastahweja eesch
tam, ka latweescheem leelakas breesmas draudot no Baltijas baroneem, nekā
no leelineekeem. Tadehļ wajagot sagatawotees us to, tā waretu pehz leeli-
neeku sakauschanas isdihit no Baltijas ari wahzeeschus. Tās bij apmehrām
tās pefchas domas, kahdās parahdtijās ari Igaunijā un Semitana pulkos
Seemet-Latwijā.

Mihdichanas politika pret wahzeescheem Seepajā tika westa atflahti,
kadehļ ta wahzeescheem ari newareja palikt apflehpta. Bet nu jaeewehro,
ka muhsu pagaidu waldiba Seepajā bij leelā mehrā atkariga no wahzeescheem.
Muhsu kara-spehks dabuja apgehrbu, algu un pahrtiku no wahzeescheem.
No frontes wisleelako daku, wairak tā trihs zeturias balas, tureja pret
leelineekeem wahzeeschi. Par fewi saprotams, ka wini usbudinajās, dsirde-
dami, ka latweeschu waldiba domā winus aplarot, kolihds buhs peeanguschī
latweeschu spehki. Wahzeeschi sahla isturetees nelabwehligi pret Uimana
waldibu. San teem kara-wihreem, kas stahweja us frontes, wini sawu pa-
lihdību neatrahwa. Bet wini atteizās pabalstīt tos pulkus, kuri tika fastah-
diti zihnai pret wahzeescheem. Tāpat wini atteizās eet us preefchu pret
leelineekeem, ja latweeschi schos usstatot par cenaidneekeem un scheem aij
nuguras radot naidigu armiju.

Par ņewi ņaprotams: no abām puņem te dauņs tas, bij pahrspehlets un nepareiši iņtulkots. Tāpat arī bij no abām puņem peelaistas daņchadas Kūhdas un nepareišības, kas agitatoreem dewa weelu jauncem prahtu uņbudinājumeem. Bet ar meerigu iņrunu daņču to wareja nowehrņt un uņlahdn laiku ņaprašchanos panahht. Tahda iņrunaņchanaš bij jau eesahhta un, warbuht, nowesta pee laba gala. Bet pulzinsch nepazeetigu un pahrspeidņņigu wahzu jauneku, kureem Rīgā zeeta un nihka peederigeec, bij saudejuņņhi pazeetibu un palauņchanoš uņ ņarunam un gahņa Umana waldbibu 16. aprili. Ar to iņlihgņchana bij leelā mehrā apgruhtinata.

Tomehr neņkatotees uņ ņcho pahrspeidņņigo un noņodamo ņoli, arī pehž 16. aprīlā wehl iņlihgņchana bij eespehjama. ņarunāš, kuzāš Needra bij par widutaju, bij jau panahhta gandrihš pilniga weenoņchanaš ņarj Umani un BaltiĶas wahzeeņņeem. Umaniš paliktu par ministru preeņņneeku; SahliĶs ar Goldmani un wehl lahdi iņstahtos no kabinetā; eestahtos trihš wahzeeņņi, weens ņehhds un weens no mehreneem latweeņņeem. Ar to 16. aprīlā notikums buhtu iņlihdņinatš.

Atlikās tilkai wehl jautajums: waj WahziĶas kara-spehņš ņchahdas waldbibas rihzibā kustetos uņ preeņņču un palihdņetu Rīgu atņwabinat? Un arī ņchāi ņinā bij jau labāš zeribas, ja leetu neišmaitatu Sabeedrotec, it ihpaņņi AngliĶa, ar ņaweem praņņjumeem. AngliĶa uņņwehra, ka Umana ihņtee gahņeji eņot bijuņņhi newiš BaltiĶas, bet ahrņemju wahzeeņņi. Tadehl Umana waldbibas gahņchana eņot jauņņtata ne tilkai par LatwiĶas eelņņeĶo leetu, bet tas eņot arī iņaiĶinajums Sabeedroteem. Aiņ ņchā eemeņla WahziĶas kara-spehņu LatwiĶā wajagot ņodit tahdā ņinā, ka winu noleekot Umana rihzibā un wina wirņpawehlneku, graņu von der GolĶu, aiņņauzot projam.

Wiņš jau war buht, ka Umana gahņchana 16. aprīli teeņcham notika ņaņinā ar WahziĶas kara-spehņu. Bet teeņņi peerahdit to newareja, un WahziĶa tadehl arī ņewi par waitigu neatņināš. Tadehl wina ņingri atteiĶzās GolĶu ņodit un ņawu kara-spehņu nolikt tahdas walņš rihzibā, kura oņiĶieli wehl nemāņ naw atņhta. Tad ņchā ņauzot ņawu kara-spehņu tuhlin no LatwiĶas projam.

Buhtu 16. aprīlā notikumī tilkai uņņlatiti tilkai lā LatwiĶas eelņņeĶā leeta, tad wiņš bij jau tilpat lā nolahrtoš. Bet zaur to, ka Sabeedrotec toš apņihmeja par ņawas zeenas jautajumu, leeta dabuja pawiņam zitu wirņeenu. Sabeedrotee praņņja, lai WahziĶa paņemojās. WahziĶa atteiĶzās to darit un ņauza ņawu kara-spehņu projam. Tai paņchā laikā wina ņahla runat par ņaprašchanoš ar ņreewiĶas leelineeĶeem un aptureja wiņš kara-darbus pret teem. Tā tad mums bij jaņagaida, ka trihš zeturtas daņas no muhņu frontes wahzeeņņeem aisejot tilk leelineeĶeem atwehrtas un ņurņemi ņarĶanā armiĶa tāpat pahrspehdināš, lā Wiņņemi janwara ņahĶumā.

Tas bij dewitā maijā, tad wiņš ņchās ņjaba wehņtiš nahza ņaidri pahrspeņņamas. Nu waitš jautajums negroņiĶās ap to, kuzi zilwek tilk uņnemti Umana kabinetā, bet ap to: lā aiņņawet frontes ņabrutņchānu? ņā peedabut WahziĶu pee tam, ka wina atņahj ņawu kara-spehņu LatwiĶā un ļauj tam eet uņ preeņņču, Rīgu un Wiņņemi atņwabinat?

Wahzeeņņeem aisejot ņurņeme tilku eenemta no leelineeĶeem; tad waitš nebij eespehjamš, radit latweeņņču kara-spehņu pret leelineeĶeem. Wiņš ņihnas ņehņņigūš wahreņņchūš mobilņetu leelineeĶi, lā wini to dariĶa Wiņņemē.

Par ņewi ņaprotams: nopeetni WahziĶa nedomaja par iņlihgņchānu ar leelineeĶeem. Tadehl ihhņi PrūņiĶas robeņcham wina ņawu kara-spehņu neatwilltu. Bet ka ņurņeme tilku atņahhta, tas bij ņaidri redņams; tas dereja

eefſchâ Wahzijas nobomos. Tahdâ finâ wina tiftu weentahrschi wakâ no Umana waldbas, un nahttu tad atpatak ar kara-spehku tahdâ semê, kur walda weenigi leelneeki. Tad wina nahttu atpatak ta neerobeschota ofu-pazijas wara.

Tad schai kritiskâ brihdi, kur us nascha asmena swahrstijâs wiſs Batwijas liktentis, Neebra sawahza pehz eespehjas wiſas peecetamas sinas atbildei us schahdeem jantajumeem:

1) Waj ir eespehjamâs, ka Wahzija nem sawu riktojumu atpatak un atſahj kara-spehku Batwijâ? Atbilde: ja Sabeedrotee paleef pee saweem praſijumeem, tad wahzu kara-spehks te nepaliks.

2) Bet ja nobibinatos zita pagaidu walbiba ar neitralu zilweſu preeſch-galâ, kaut ari neſaſkanâ ar Sabeedroto grihu, waj tad Wahzija atrastu par eespehjamu, wehl neaſſaukt sawu kara-spehku? Un waj tahdas waldbas aizinats wahzu kara-spehks palihdsetu Rigu un Widsemi atſwabinat?

Teeschs solijums us ſcho jantajumu netika dots. Bet sinas, ko Neebra sawahza, bij tahdas, kas dewa teſibu us zeribu.

Tad Neebra isrunajâs wehl ar dascheem Sabeedroto preeſchſtahweem: waj ir zeribas, ka, warbuht, Sabeedrotee zels malâ tahdu kara-spehku, ja wahzeeschi aisees? Tur tika kategoriski atbildets, ka us Sabeedroto kara-spehku lai nezerot.

Tad 9. maija wakarâ Neebra lika Umanim jautat, waj winam ir kaut tahda zeriba waj eespehja, aiſkawet frontes ſabrutſchana un, warbuht, mehneſcha laikâ atſwabinat Rigu? Ja winam tahda zeriba, tikai zeriba, buhtu, lai winsch to NeeDRAM paſino lihds pulkſten 12 nakti; tad Neebra atteikſees no katras patſahwigas darbibas ſchai leetâ. Atbilde nenahza un ari newareja naht; jo nedâs tahdas eespehjas, nedâs zeribas Umanim nebij.

Tad ſarunâ ar tahdu Sabeedroto preeſchſtahwi Neebra ſarehuma leetas todolu ſchahdos wahrdos:

„Sabeedrotee paſtahw us to, lai Wahzija paſemojas; to praſot Sabeedroto zeena. Wahzija atbild, ka wina nepaſemosees, bet aiſſauks sawu kara-spehku; to praſot Wahzijas zeena. Ubi ſchee pretneeki ſtahw weens otram pretim ta diwi lebus blahki juhra, un ſtarp wineem teef ſaberſta maſâ laiwina Batwijâ. Nedâs mehâ eſam wainigi pee Umana gahſchanas, nedâs ari muhſu ſpehlâ ſtahw — dot Sabeedroteem tahdu gandarijumu. Kadehl tad mums jazeſch tik bargs ſods? Warbuht Juhs ſapratifat ka, ſchat brihtinâ katra latweeſcha peenahkums ir — domat wairat par ſawas dſimtenes glahbſcham, nelâ par Wahzijas waj Sabeedroto zeenu. . . Tad es ſpreeſchu ta: Wahzija labpraht palihdsetu Rigu atſwabinat, jo tur wahragt ari ap 5000 Wahzijas pawalſtneeku. Bet wina to nelahdi nedaris sem Umana waldbas; jo ta buhtu preeſch winas paſemofchanâs. Bet wina to daritu sem zitas waldbas. Tam atkal Sabeedrotee ir pretim. Nu tad pahzirtifim ſcho meſglu. Es ſaſtahbdiſchu jaunu waldbu; tâs wahrâ Riga tiks atſwabinata. Kad tas buhs notizis, tad es atkal waru kaut kuru brihdi atteiktes. Tad atkal Anglija dabâs sawu gandarijumu, un Umanis atkal war nahtt pee waldbſchanas. Riga pa to ſtaryu buhs glahbta.“

Sabeedroto preeſchſtahwis domigs nolahra galwu.

„Un ja Jums nu neisbodâs Rigu atſwabinat?“ winsch jautaja.

Uf to Neebra atbildeja:

„Sawu darbu un weetu es eſmu jau ſaudejis zihnâ pret leelineekeem. Sawu mantu eſmu upurejis preeſch ta paſcha poluhka. Mana familija ir iſtaifta. Trihs dehlus eſmu nobewis karâ zihnitees pret leelineekeem. Man,

taifnibu fakot, wairaf nekās neatleef, ko saudet, tā tikai mans godiģs wahrds. Kad wijs zits ir upurets — upureschu ari to. Tee 250,000 mireji Riga to ir wehrts. Ja man isdodās — wini ir glahbti. Ja neis-dodās — saudejits esmu es weens pats. Niseeschu apspļauts un nizinats. Un ja celits zeetumā — nosehdeshu pahra gadus. . .”

Tee bij tee eemesli, kadeht Needra fastahdija jaunu pagaidu waldibu. . .

2. Kadeht Needras waldiba neatteizās tuhlin pehz Rigas eenemshanas?

Jautajumu par atlahpshanos no amata Needra ar saweem draageem loti nopeetni pahrdomaja pehz Rigas eenemshanas. Ja wini buhtu flati-jufshees tikai us sawu ehrtibu, waj lahwaschees waditees no kautkahdas godlahribas waj eebildibas, tad wineem bij wisweenfahrschakais zeshch: pehz Rigas eenemshanas atlahptees no amata. Ka ilgi wini newarēs waldit, to wini smaja un ar to wini wiszaur rehkinajās. Weenigi tab, ja latweeschu armija buhtu nostahjufes us wimu pusti, waretu buht runa par to, ka walsis isbuhwe lai noteef Needras wadiba. Bet armijas stahwolli Needras waldiba nekad naw pahrpurate, neds eewehrtejufe nepareisi.

Needras waldiba stingri bij nonehmufes, pehz Rigas eenemshanas atlahptees no amata. Jautajums grostjās tikai ap to: kurā brihdi lai wina to dara?

Kā teikts: Needras waldibai bij dands isdewigati — atlahptees tuhlin pehz Rigas eenemshanas. Tikai wina aduhrās us ta jautajuma: kas tad nahks winas weetā?

☞ Lai saprastu scha jautajuma nosihni, tad atzerešimees, kahdā zekā notika Rigas eenemshana.

Pirms Rigas eenemshanas Latwijas kara-spehks stahweja us Seel-upes: latweeschu brigade no juhmalas lihds Kalna-zeemam, semesfargu wahzu nodakas un Bwena spehki — no Kalnazeema gandrifs lihds Jelgawai, Jelgawu un wifu tahlako fronti pahr Bausku us Leishmali eenehna Wahzijas kara-spehks.

Pehz plana usbrukumam us Rigu wajadseja notikt pahr Tihretpurwu un tam gar abām pusēm. Wispirmā kahrtā bij jaet us preekschu semes-fargu wahzu nodalam taifni us Rigu. Latweeschu nodalam wajadseja istihrit juhmalu un — ja eespehjams — nogreest tureenes leelineeku pulkeem atlahp-shanos us Rigu. Dselsdwiwistjai wajadseja fegt semesfargu labo spahrnu, — us to bij isgahdata atkauja no wahzu waldibas.

Seelineeki scho usbrukumu negaidtja. Pawisam otradi: wini paschi fahla usbrukumu pret Bausku, kur wini bij sawillufchi galwenos spehks. Tā tad wisafinainakā zihna bij jaistur Wahzijas kara-spehkam pee Bauskas. Semesfargeem zaur to bij eespehjams, kopā ar dselsdwiwistju famehrā ar neezigeem saudejumeem cenemt Rigu. Latweeschu nodakas eenahza tikai beenu wehlat Riga.

Mehs wisi sinam, zil duhschigi bij zihntjufes Baloscha brigade. Winas nopelni zihnā pee Rigas ir leeli un nenoleedjami. Bet us ahreenu tomehr iskatijās tā, it kā Rigu buhtu atwabinajufchi wahzeeschi. Un tā wini ari uswehra to leetu. Tā tad pehz Rigas atwabinašanas wahzu paschapsina bij stipri fazehlufes. Pee tam semesfargos tuhlin fastahjās gandrifs waj wisi Rigas wahzeeschi, kas ween spehja nest eerotshus.

Tuhlin pehž Rigas eenemšchanas wahžu paščapšina un špehks bij peeaugušči, kamehr latweešču špehks bij palizis gandrihs tahds patš, tā senal. Ja tai brihdi Needras waldbiba buhtu atteikufēs, tad preefšch winas paščas tas buhtu gan labal; bet preefšch latweešču leetas tas buhtu dandš fliktal; ja, tad Needram ar pilnu teešibu waretu pahrmešt latweešču leetas nodewibu. Jo kas tad buhtu nahžis weetā? Tātšču nelahdā jinā Ulmana kabinetš. Tad buhtu nahkufe wahžu militarpahrwalde uš nenoteiktu laiku, ihstieni nemot — wahžiska militardiktatura. Šči kara-špehka pahrwalde wiša jau bij šarihtota un eesahkufe darbotees. To wareja katrs domatajš zilwešs šew teikt, ka tagad, ušwaras šajuššmā, wahzeefšchi nedos waldisčamu atpašak Ulmanim, kad jau wini to nebij dari-jušči pirms ušwaras. Ja Needras waldbiba gribeja waru nodot latweešcheem, tad winai nahžās gabalu pehž gabala ščo waru atkal šanemt šawās rokās no wahžu militarpahrwaldes. Tā isdewās jō drihs pahrnemt waldbiba dšels-žekūs, paštu un telegrafu, leelineekeem atnempto naudu (tura no šahkuma bij pahrgahjuše kara-pahrwaldes rokās), leelu daku šwarigu teešleetu, lauku un masako pilšehtianu pahrwalbi, daku no rihžibas ar pahrtiku, pašes un želojumu atkaujas, školu leetu... Išdewās apweenot wišu Latwijas kara-špehku šem Latwijas kara-ministrijas un bij eewaditas dandšas žitas leetas... un to wišu, kaut gan Balošča kara-špehks waldbibai neweenā weetā nepa-lihšjeja, kaut gan Ulmana draugi lika šchlehrštus uš šchlehršteem... Tāšni te parahdijās latweešču politiskā tuwredšiba un negatawiba: prašt, lai wal-diba atkahpjās, bet nepahrdomat par jantajunu: kas nahks weetā? Žuhs warat išlašt wišus tā laika laitraktus un šautt šew atminā wišas tā laika kaišligās debates... waj esat jel weenu weenigu reiši dširdejušči ušstahdam jantajunu: ja Needra atkahpšees — kas nahks weetā?

Needra ar šaweem draugem tomehr štatijās tahlat. Wini šaprata, ka papreefšch wajag peeaugt latweešču špehkeem tiktahl, ka waitš naw ja-baidās no wahžiskās militardikturas. Šchahdu špehku peeaugščamu Needra gaidija no Widsemes un Batgales atšwabinašchanas. Wahžu špehki šafneedša šawu augštako pakahpi ar Rigas eenemščanu; tad wini waitš peeaugt newareja. Latweešču špehki wareja šahkt augt tikai aiš Rigas un šafneegtu šawu pilnumu uš Batgales robeščam. Tadehšt Needras waldbiba šaprata, ka preefšch latweešču leetas ir dandš isdewigaki, ja waldbibas maina noteek tad, kad latweešču špehki buhs peeaugušči, tas ir — uš Batgales robeščam, bet newis tad, kad wahzeefšchi ir šawas waras augtumā, bet latweešchi wehl ne.

Tas bij weens eemeššs, tadehšt Needra un wina draugi ušstatija to par latweešču leetas nodoščanu, ja wini atkahptos tuhlin pehž Rigas eenem-šchanas, jo tad neišbegami bij janahšt pahr Widsemi wahžiskai militar-pahrwalbei.

Beš tam wineem bij wehl weens otrs eemeššs tā ištutees. Nelahda Latwijas waldbiba newareja un newar atbalsiitees uš tautas wehletru preefšch-stahwneežibu, kamehr šchās wehlešchanas wehl naw notikufšas. Neds Ulmana, neds Needras waldbibai nebij un naw teešibas runat t a u t a s wahrdā, jo tauta wehl naw paguwufe išdarit kaut kahdas wehlešchanas. Tagad, par peemehru, Tautas Padome apšihmē šewi par „augštako waru Latwijā“. Ar tikpat leelu waj masu teešibu to waretu darit ari Nazionalpadome, waj žita kahda šapulze, kurā šanahktu uš pašču wehlešchanos daščadu beedribu waj partiju laudis. Tautas wahrdā drihšt runat tikai tahda šapulze, kuru tauta pate ir išwehlejuše un uš šchahdu rihžibu pilnwarojuše. Kamehr šchahdas

wehleschanas naw notifikšas, tikam neweenai Latwijas waldbai naw likumiga pamata; wina war atbalsītees tikai uš waru... Sinams, pirms Wīdsemes atwabinaschanas tahda tautas weetneeku iswehleschana nebij eespeh-jama, jo leelineeki to nepeelaitu. Bet pehž Latwijas apweenoschanas nedrihtsjeja kawetees ar tautas weetneeku wehleschanam neweens, kursch teescham strahda preeksch tautas un newis preeksch sawas likes. Tadehl Needra ar saweem beedreem apsinajas, ka wineem atskotees tikai ta waris issargatees no tam, lai waru nefagrahbj nelikumigas eestahdes, ja buhs rabita likumiga tautas wehleta preekschstahwneeziba, kurai teeschi nodot waldbibu.

Schahdas tautas weetneeku wehleschanas Needras waldbiba nolika uš 1. juliu. Uš to deenu tantai paschai wajadsjeja iswehlet sawus weetneekus, kureem lai Needras kabinetis nodotu waldbibu un atbildibu. Atkahptees agrat winsch usskatija par nepareisu un par latweeschu leetas weegsprahstigu apdraudeschannu.

Beaudsinat latweeschu spehtus un sagahdat likumigu tautas wehletu preekschstahwneezibu, kura waretu sanemt waldbibu... tee bij Needras noluhki un ari tee eemesli, tadehl wina waldbiba neatkaphas tuhlin pehž Rigas eeenemschanas.

3. Kadehl Needras waldbiba peeteiza igauņem karu?

Riga tika eeenemta ar loti neezigeem spehteem. Tadehl nedrihtsjeja eet tahlak, pirms nebij nokahrtota alsmugure. Warbuht schi nokahrtoschana buhtu pee labas grabas warejuse tikt paahtrinata. Bet katra sinā starplaitu igauņi un Semitana kara-pulki bij isleetojuschi, lai aiseetu Latwijas kara-spehtam schkehrsam preekschā un nelaisu to wairs tahlak.

Tagad igauņi un Semitana pulki mehds leetu islikt tā, it tā wini buhtu Wīdsemē leelineekus šakawusch. Lai leetu noskaidrotu, tad jaatgahdina, ka wisu seemu un pawafari igauņi newareja tikt tahlak pahr sawam walodas robescham. Tikai Rujenes apgabalu wini reisi no reises eenehna un atkal atstahja. Weenigi pehž 22. maija, kad leelineeku pretoschanas pee Rigas bij šalausta un šarkanā armija atkaphas uš Situ un Dwinstu, tad igauņi eespeedas starp behgošcheem leelineekeem un starp Latwijas kara-spehtu, kas dšinas wineem patak no Rigas. Buhtu interesanti šinat, kur igauņeem pehž 22. maija ir Latwijā isnahkuschas wehl ar leelineekeem kaujas?

Igauņi eenahtschanai Latwijā ari nebuht nebij tas noluhks, kautees ar leelineekeem. Wineem bij diwi noluhki: weens, kuru wini atklahti nemineja, otrs — kuru wini pašludinaja sawos ussautumos. Atklahti neminetais noluhks bij — šalast Latwijā leelineeku pamesto mantu. It fewischki wint mišlinajas ap kahdeem 800 wagoneem un kahdam 15 lokotiwem, kas bij palikuschas Wez-Gulbenē. Tapat wini ašweda uš Igauniju daubi širgu, lopu un zitas mantas.

Bet otrs, galwenais eemesls bij zits. Igauneem bij eestahstis, ka wahzeeschi eeschot uš Igauniju un tur apgahšschot igauņi waldbibu. Tadehl winus wajagot šalaut. Lai paschā reise tad ari wareschot atnemt baroneem wīnu mišchas. Bet aš wisa schi eestahstijuma flehpas kaut kas zits, tā tas israhdijas wehla. To atklahti isteiza Seepajā angļu preekschstahwis Grants Watsons šarinā ar Needru: „Wahzu militarisms Baltijā taikijas atkal pazelt galwu, tadehl wīnu wajadsjeja šalaut. Militarismu war šalauti tikai zaur kara-spehtu. To mehš dabujam no igauņeem“. Tā tad Anglija

bij nospreeduse, katrâ sinâ wahzeeschus lkt Latwijâ fakaut. Stad schis spreedums ir taifits: pirms waj pehz Nigas eenemšanas, tas wehl naw flaidri sinams. Tas isflaidrofees, tad nahls sinams, furâ laikâ, pirms waj pehz Nigas krišanas, igaimu kara-spehku sahka pahrwest no leelineeku frontes us Nigas fronti. Bet schai saduršmei starp igaimnem un wahzeescheem reis bij janahl, Anglija to tâ gribeja.

Needras waldbai toreis tas wehl nebij sinams, ka atj igaimu eebrukumu Latwijâ stahw Anglija. Waldiba šanehma sinas, ka muhsu kara-spehls, leelineekus wajadams, ir atbuhrees us igaimu kara-spehka, tahdâs weetâs, fur to nemas nefagaidija, tâ par peemehru pee Straupes un pee Laiženes. Behdeja weetâ igaimi bij gribejušchi muhsu kara-spehku atbrunot; tikai ar ļauju un ar saudejumeem pehdejais bij islanšees atpaka.

Waldbiba no sahtuma istulkoja scho eebrukumu tâ igaimu laupiššanas sahri un tâ Ilmana peekriteju intrigas. Nahza sinas, ka Ilmana laudis apsolijuscht igaimnem Waltu tâ ari wairakus tihri latwištus robešhu apgabalus, lai nahl un gahsch Needras waldbiu. Tahdâ sinâ lilâs buht isflaidrojama ari igaimu wehleschanas, sagrahbt jawâs rokâs dselszeka liniju, kas eet no Gerikeem (Ramožkas) us Wez-Gulbeni. Jo bej schâs linijas wini nekahbi newareja iswest no Wez-Gulbenes minetos 800 wagonus un lokomotives. Lai nodroschinatu Gerikus, tos steigšus eenehma Latwijas kara-spehls.

Tad igaimu kara-spehka wadonis Reels rupjâ sahrtâ pawehleja Latwijas kara-spehlam, lai tas atkâhpjotees us igaimu norahditu liniju, tas ir — tâ, ka Geriku-Gulbenes linija lai paliktu igaimnem. Schi beskauniba jau flaidri rahdija, ka igaimnem ir naidigi nolushti. Ja Latwijâ negribeja ļaut, lai winai splauj seja, tad winai us scho beskaunibu wareja buht tikai weena atbilde: peeprahit, lai igaimi atstahj Latwijas robešsas. Atstahht Igaimus Zehsis newareja jau atj ta eemesla ween, ka no tureenes wini wareja mums brukt aismugurē, kolihds mehš turpinatu leelineeku wajaschanu gar Daugawu us Dwinšku.

Needras waldbiba flaidri redseja, ka igaimu eebrukums apdraud wšw winas politiku: Latwijas apweenošchanu un tautas weetneeku wehleschanas. Ja wina gribeja peekahptees, tad winai reisē ar to bij jaatfakâs ari no amata. Kâ augšchâ aprahdits — weenigi jau tadehl wina wehl turpinaja sawu darbu, lai stiprinatu latweeschu spehkus zaur Latwijas apweenošchanu un lai raditu tautas weetnezibu. Bet atteiktēes tagad, fur igaimi eenehma latwištâs Wibjemes leelako daku, islitâs waldbai wehl bihstamati, nekâ pehz Nigas krišanas. Waldiba sinaja, ka nefs Diwena, nefs Baloscha nodakâs nees zihnâ pret igaimnem. Tâ tad saduršme bij paredsama weenigi starp wahzeescheem no weenas puses un igaimu kara-spehku no otras puses. Ja waldbiba paschâ zihnâs preekšwatarâ atteiktos, tad par fewi saprotams — stahtos tuhlin spehka wahziskâ militarpahrwalde. Tad nu wareja buht diwejadâs iņahkums. Wareja uswaret wahzeescht. Tad wini turymako waldbas formu eekahrtotu pehz sawa prahta. Jeb atkal: wareja uswaret igaimi. Tad atkal Latwijas turymako eekahrtu notelktu igaimi. Sahda ta iņahktu, to wareja spreest no trim leetam. Birnkahrt jau bij sinams, zil radikala ir igaimu waldbiba. Drlahrt: kopâ ar igaimu kara-spehku rihlojâs senakais kapitans Osols, tas pats, kursch kopâ ar Danishevski latweeschu šrehtneekus eewadija leelineekos. Ari tagad jau bij sinams, ka winsch usnem salantos leelineekus igaimu kara-spehka. Un treschahrt: igaimu kara-spehku latweeschu daku rihziba Mujenē un zitur nahza jau sinama ar wisam node-

wam, ko uskrahwa masgruntneekeem, un ar muishu isdaltshanu. Adot
Latwiju igauu rihziba bes zihnas, to wal diba uskattija ka nodewibu pret
Latwijas masgruntneeziibu.

Sinans, ja Needras wal diba toreis buhtu sinajuse, ka igauu ir tikai
rihts angku rotas un ees tikai tittahlu, zit tahlu angki wineem to atkaus,
tab winas spreedumi un rihkoschanas buhtu bijuschj zitadi. Liktena tragika
pastahweja eeksch tam, kad schi galwenà leeta Needram nebij un newareja
buht sinama.

Stahwollis kluwa wehl wairat fereschgits zaur to, ka igauu kara-
spehka atradas ari latweeschu nodakas, kuras wifu laiku bij zihnijuschas
pret leelneekeem. Winu usklati gan bij dauds radikalati, nekà Baloscha
kara spehka. Wini bij Sahlischa un Goldmana domu-deedri: ka wajag
baronus isdicht no Latwijas un atnent winu muishas. Bet tomehr wini
bij latweeschj, — kant ari zekà us leelneeziimu. Un bij skaidri redsams:
ja peeteiz igauweem karu, tab nahktos zihnitees ari pret teem latweescheem,
kas atradas igauu deenesta.

Tad scho latweeschu nodaku deht wal diba tureja par wajadfigu, ne-
skatotees us to apsmeklu un bestamibu, ar kahbu igauu eelansas Latwija
un mehginaja Latwijas kara-spehkan dot pawehles, tomehr wehl eelastees
farunas. Aisfuhtija weenu delegatu us Zehsim; ar ta piluwaram igauu
nebij meerà. Aisfuhtija us Ramozku paschu kara-ministri, — igauu nemas
neatfuhtija delegatus no fawas pufes, bet wafarà branza ar brumotu wil-
zeenu us Ramozku un eesahla apschaudit muhsu fargus. Tad neatlikas
nekas zits, ka eet us preekschu un isfweest igauu kara-spehku no Zehsim.

Un eejanzas Sabeedrotee un peedahwaja fawu starpneeziibu. Needras
wal diba to peenehma. Sabeedroto komisija, leetu ismeklejuse,
10. junija jautajumu isspreda latweescheem par labu. Igauu lai atkayptos
us fawu semi, un tas latweeschu nodakas, kas atradas igauu rihziba,
waretu peemeenotees latweeschu kara-spehkan. Needras wal diba schos
noteikumus peenehma; igauu isluhdas apdomaschanas laiku us trim deenam
Bee tam Sabeedroto komisijas lozeli bij apleezinajuschj, ka wini fawu
schihreja spreedumu pratis usturct spehka.

Latwijas wal diba bij preeziga, ka fereschgijums atrifinats un ka nu
warès turpinat Latgales atswabinaschanu. 13. junija winas delegati ais-
branza us Zehsim, lai parakstittu islihgumu. Tur usreis Sabeedroto komisija,
nu jau zita fastahwa, nekà 10. junija, wineem pasinoja, ka tikko ka Newelè
atbraunuschais angku generalis Gofs leetu isspreedis pawisam otradi un
pawehlot Latwijas kara-spehkan atkayptees us to liniju, kuru bij notei-
luschi igauu. Us schahbu islihgumu muhsu delegati nebij pilnwaroti. Wini
pagarinaja tilai pameern un atbranza atpakat.

Nu wal diba greesas pee meera-konferenzes, ka ari pee generala Gofa,
protestedama pret schahbu rihkojumu no angku pufes un aprahbidama, ka
tahda zekà Latwijai naw eespehjas zihnitees pret leelineekeem, ja igauu
stahjas winas kara-spehkan zekà. Gofs it ka isfmeedams atbilbeja, lai
Latwija suhtot fawus kara-spehkus us Latgali gar Daugawu. Bei tai
pascha laikà mums nahza noteiktas sinas, ka igauu, neksatotees us pameeru,
fawell fawus spehkus ap Zehsim. Tapat nahza sinas, ka igauu kara-
spehks ir isfludinajis Latwija zilweku un sirgu mobilisaziju, ka islaupa
daudas weetas, ka isfludina muishas par tautas ihpaschumu un taifas tas
isdalit, ka jauna artilerija teel westa us Walmeeru, ka Needras wal dibas
lozeli isfludinati ahrpu? likuma un katram atkants wirus noschant, ka

Needras mantibas atleelas Kalknawâ un Tirsâ galigi panemtas. Bij ūaidri redsams, tã igauņi gatawojas uš iūūkhiroūhu treezeņu pret Latwijs waldbibu; un pehdejai nu bij jaiūūkiras, waj zihnu peenemt, jeb padotees beš zihnas.

Tas ir: padotees beš zihnas nekahdi nebij eespehams. Wahzu kara-spehks to nedaritu. Weenigais, to Needras waldbiba buhtu warejuūe darit, bij: atmeūt wiūam ar roku un atkahptees no amata . . . lai kaujas wahzeūūhi ar igauneem pehž ūawa prahta.

Bet kas ar to buhtu panahkts?

Ar to buhtu panahkts wiūpirms tas, tã Latwijs pahrwaldiūhamu ūanemtu ūawãš rokãš wahzu kara-spehks. Otrkahrt bij jabaidas, tã tã tiktu eewilkts zihnã pret wahzeūūhem ari Baloūūha kara-spehks. Treskahrt igauņi pawairotu ūawu kara-spehku ar teem latweeūūhem, kas patlaban tika mobilizeti. Ziteem wahrdeem: jo ilgã gaidija, jo leelakas bij ūagaidamas kaujas.

Ja waldbiba zaur ūawu atkahpūūhanos buhtu warejuūe kauju nowehrūt, tad beš wahrda runãš wina to buhtu darijuūe. Bet uš kaujas nowehrūūhamu nebij ne to maūako zeribu. Wareja mehginat tikai — eerobesohot kaujas apmehrus zaur to, tã kauju ūahka jo drihsã, pirms bij ūapulzeti leelaki spehki.

No ūhãm domãm likãš ūewi wadit Needras waldbiba, tad wina 18. juntja rihtã noūuhitja igauneem ultimatumu un usteiza pameeru.

Diwãš leetãš Needras waldbiba maldijãš. Pirmkahrt wina toreiū wehl neūinaja, tã generalis Gofs ir apgãhūis Sabeebroto komiūijas ūpreedumu uš Anglijs rihtohumu ūaūkanã ar Anglijs Baltijã nodomato politiku. Un otrkahrt winai bij nepareiūas ūinas par tã drihsã igauņi un Latwijs kara-spehku ūamehru. Buhtu wina ūhãš diwãš leetas ūaidri ūinajuūe, tad wina buhtu mellejuūe zitu iūeju. Bet ūaūkanã ar tãm ūinãm, kas winai bij, wina domaja, tã wina nedrihkūt iūwairitees no zihnas ar Igauniju.

Buhtu Latwijs kara-spehks Zehūu kaujã uūwarejis, tad wiūūh no droūūhinatu Latwijai Balku un atūkirtu Semitana kara-spehku no igauneem. Tad Semitana radikalizms un Osola agitazija iūjuktu paūūhi no ūewis. Patgale tikt uūūwabinata un tãntãš weetneeku wehleshanãš iūwestãš gan ar maūu noūeboūūhanos, bet uš 15. juliu Latwijai buhtu jau likumiga tãntãš preekūūstahwneeziã. Tai nodotu ūawu waru Needras waldbiba un — jadomã — ari Umana kabinetš. Tai kauūitu ari kara-spehks. Un tã tã pa to paūūhu laiku buhtu iūwesta ari tãntãš apbrunoūūhana (organizeti otrãš ūkūiras ūemes ūargi), tad aij tãntãš weetneekeem ūahwetu ne tikai likumigi iūteikta tãntãš griãa, bet ari tãntãš spehks. Ar to buhtu jarehkinãš katram . . .

Angkeem iūdewãš ūho nodomu iūjaukt ar igauņi un Osola palihdūibu.

4. Needras waldbibas ahreja politika.

Latwijs geografiskais ūahwolkis ir koti iūdewigs. Latwija ar ūawãm ostãm ir leelã Kreewijs tirdūneezibãš zeka wahrtu atūlehgã. Tãdehū buhtu neprahtigi, atkauntees tãm domãm, it tã leelãš tãntãš un walūtis atkauntu ūho atūlehgu Latwijs paūūūš glabãūhanã. Naw pamata tãm domãm, it tã maūã Latwija waretu weūt politiku pehž ūawa prahta. Latwija ir tã maūã laiwina ūarp leeleem kugeem. Wina war uš preekūūhu tikt diwejadi:

waj nu wina peesajstas pee kahda leela fuga un kausas wilktees, kury tas eet; jeb atkal — winai jaluhko islozitees stary scheem fugeem ta, ka lai ar neweenu nesaduras. No taisna kursa pehz sawa prahta Latwijai naw ko domat.

Ilmanis lihds ar saweem darba beedreem 1918 gadā rndeni bij teesham eedomajuschees, ka Latwijā war stuhret pate sawu kursu. Wini isfludinaja Latwijas patstahwibu. Bet jau nedeku wehlat maso laiwiau sahka swaidit leelineeku wilnis. Tad Ilmanis nesinaja zita glahbina, ka Latwijū peeset jo zeeschi pee Wahzijas ar abeem dezembra lihgumeem: ka Latwijas armiju apgahdas Wahzija un ka Wahzijas kara-wihri Latwijā dabūs pilsonu teesibas. Bet kad Ilmana waldbiba redseja, ka pascham wahju kugim eet gruhti, tad wina pasandaja galwu un sahka kert jau gluschi pehz fantastiskām leetām: pehz sweedru, danu, jomu, igamni, leischu palihdsibas, lihds beidsot atrada meeru un glahbinu Anglijas wirwē . . . Ilmana waldbibas masatee gari turpretim wehl tagad ir tais domās, ka wini noteiz Latwijas kursu.

Needra bij tais domās, ka Latwijai wehl ir par agri, sawu likteni galigi fahstīt ar weenu waj oturu walsti. Preeksch wina nebuht leeta naw til weentahrscha, it ka weenā puse stahwetu Sabecedrotee un otrā Wahzija, un latweescheem nu buhtu jaiswehlas, kureem peesleetees. Wisspirms Needra ir tai pahrliezibā, ka ari Sabecedrotee wehl nebuht naw pilnigi weendis prahtis par Latwijas turpmahō likteni. Franzijas labums, par peem, kara-sinā prasa, lai kreewija buhtu wahja un newaretu nopeetni pabalstīt Wahziju; naudas sinā turpretim Franzijai buhtu labak, ja kreewija buhtu apweenota un waretu labak maksat procentus par saweem aisnehmumeem. Wehl nebuht newar pahreddset, kura puse Franzijā nems galigu pahrswaru. Tapat stary Angliju un Ameriku ir leela tirdineeziska konturenze. Ja weenai no schām semēm isdodas wehlat ar kreewiju nosleht kahdu isdewigu lihgumu, tad wina wehleesees, lai schis lihgums atteezās ari us Latwijū, tas ir — lai Latwijā schahdā waj tahdā sinā eetlipsis kreewijā. Tapat Needra domā, ka wehl ir par agri, wiskatit Wahziju par galigi jahantu. Kā walstis jau wina gan til drihs neatspirgs. Bet mehs nedrihstam aiswehrt azis — ka to dara Anglija un Franzija sawā naidā pret Wahziju — pret kahdu parahdibu, kurai drihs buhs jo swariga nosihme. Starsch un meera lihgums Wahziju tā ir nopostijuschi, ka tur milsums kauschu paliks bej darba. Bet schis milsigais leekais kauschu wairums pa leelakai dakai ir wairak waj masal mahziti kara-wihri. Wineem kaut kur ir japa-leel. Lai esahktu meerigu darbu, preeksch tam wineem naw lihdselku. Wini ees wisur tur, kur buhs wajadsiqi algoti kara-wihri un peedahwās sawus pakalpojums . . . wismihkat, smans, pret Sabecedroteem. Te atfahrtojas ta pate parahdiba, ka Lotaringijā krusa-kareem jahlotees: bij pardaudj leeka kara-spehka, kuresch melleja few darba. Neweenai zitai walstiei naw schahda leeka kara-spehka. Un jo wairak Wahziju apspeedis, jo wairak kara-wihru no tureenes pluhdis us ahrn. Sahdas pahrgroftbas zaur to Europā un Asijā wehl war notikt, tas nebuht naw til weegli galigi nosakams. — Un wissheidsot kreewija. Wehl ir leels jautajums, waj Anglijai isdofees, kreewiju noturet nespehka. Ja Wahzijas tehniskee spehki sapluhst kreewijā — un tam ir neisbehgami janoteel — tad kreewija ar sawu milsu plashumu Angliju tomehr beidsot war nogurbinat, — it ihpachti, kur kreewijas austrumus Anglija nespehj bloket. Bet ja kreewija eestiprinās, tad ar Latwijū winai tā ka tā jateel staidribā.

Wisu to apzerot Needra bij nahzis pee pahrlēezibas, tā Latwijai wehl ir pardauds agri — šaititees ar weenu waj otu walsti. Needras ahrejā politika bij newis šaitišchanās, bet iswairišchanās politika. Wīnšā domaja, tā Latwijai jaiswairas wišwairaf no tās walsts, no kuras wišgruhtaf wafā tikt. Wīnšā newehlejās šagahdat šawai dšintenei Egiptes listenti.

Šāi iswairišchanās Needram bij weegla atteezibā uš Angliju. Šo Anglija rihkojās tikai ar šolijumeem un ar špaideem. Teesčas palihdšibas wina nedewa. Needram daudšahrt zehlās pat šchaubas, waj Latwijā pawišam darbojās Anglijas waldbibas preekščstahwji jeb waj wiša leeta naw nobota tahdas „Baltijas kompanijas“ rokās, tā tas šenos laikos bij ar Rihta Indiju.

Gruhtaf bij iswairitees no Bahzijas. Wispirms jau Bahzija bij weeniģā walsts, kurai Latwijā atradās eewehrojams kara-spehšs, daudš leelaks, nešā latweescheem pašcheem. Šis kara-spehšs te ušturejās uš Sabeedroto peeprafšjumu; bet wīnšā Klausija Sabeedroteem tikai tiktahl, ziktahl tas winam patika. Dtrkahrt: pehš lihguma ar Ilmana waldbibu Bahzija uštureja un apgahdaja Latwijas kara-spehšu. Un tresčahrt pastahweja Ilmana waldbibas šolijums no 29. dezembra, tā katrs wahzu karewis, kas tšchetras nebekas buhs Latwijā pedališees pee zihnam pret leelneekem, dabūs Latwijas pilšona teesibas. Šā Latwijas pilšoni winam tad ari buhtu teesiba, Latwijā eeguht semi. Un Latwijas muišneeziba bij jau wahzu karawihreem dewuše šolijumus, par lehtu maksu wineem pahrdot daku no šawām muišcham.

No šameem nepahrlikteem šolijumeem un Ilmana waldbiba domajās tikt wafā tahdā šinā, tā atklahti šanhdās ar wahzeescheem. Šurp tas noweda, bij redšams 16. aprili. Šurp tas nowediš ari wehl turpmak, warbuht ar' drihs nahšs redšams. Needra israudšijās zitu zeku. Wīnšā gribesa ar wahzeescheem istikt beš naida, nošahrtot wišas atteezibas uš šawstarpejas šaprašchanās pamata. Wispirms wīnšā to tureja jau tadehš par wajadšigu, tā žitadi nebij atturams leelineeku otrreijejais wilnis no šursemes. Šo ar Anglijas šolijumeem ween fronti newareja noturet, ja wahzeeschi atwilla šawu kara-spehšu. Dtrkahrt Needra bij taiš domās, tā šolijumi un lihguni jatur ne tikai tad ween, kad tee mums nahš par labu, bet ari tai gadijumā, ja mums žaur to želtoš šaudejumi. Šā Ilmana šolijums wahzu kareiwjeem bij preekšč Latwijas koti, koti nešdewiģs, to šaprata katrs. Ja nahktu tuhštostšcheem klahš Latwijā bešsemneeku, kuri šawukahrt tikt no muišneekem ar semi apgahdati, tad tas galigi šaresčgitu muhšu agraršautajumu. Šomehr atkal weenkahršchi la u šit šcho lihgunu newareja, pat jau aij ta eemesla ween, tā šchee žilweli wišš jau bij Latwijā eekšā un pee tam labi apbruoti. Wini taš pastahwetu uš šawām teesibam — pat ar eerotšcheem rokā.

Tadehš Needra te israudšijās zitu, išliģšchanas zeku. Šarunās ar kareiwju preekščstahwjeem wīnšā aprahdija, tahdas gruhtibas japahrwar pee mums šemkopibai tadehš, tā muhšu wafara ir pardauds ihša, un tā eenahzeji no Bahzijas te dāščā šinā wilšees. Tahlak wīnšā ašrahdija uš to, tā kareiwjeem tatschu ir ne tikdaudš no šwara, tā dāšchi no wineem lai eeguhtu semi, bet gan wairaf — lai wišš wini uš nahšameem diweem, trim gadeem buhtu nobroščinati ar darbu un pahrtiku. Waj tadehš wini nebuhtu ar meeru, taišit ar Latwiju jaunū lihgunu tahdā šinā, tā pawalstneezibas ļautajums lai paliktu negroššs, tas ir — lai wini paliktu tā bijušchi Bahzijas pawalstneeki un tā tahdi ari baiditu wišas tās preekščrozibas, šo wini

karā eemantofufchi atteezotees uf Wahziju; bet par to Latwija winus nemtu deenestā uf diweem waj trim gadeem? Zaur fchahdu lihgumu tad fchee kareiwji buhtu atteikufchees no fawām teeftbam uf Latwijās pawalāneeziibu un, fīnams, tad ari newaretu Latwijā eeguht femi, bet par to Latwijai buhtu jausfemas — dot winceem trihs gadus deenestu.

Ar fchahdu preefchlikumu wifas tās nodafas, ar fuzam farunas tifa weftas, bij meerā. Needra fchahdu ifeju tureja par ihdewigafu ari tai gabijumā, ja Latwijai pafchai buhtu apmehram 15,000 leels kara-fpehls jaufur. So tilpat leels latweefchu wihru un jaunefku flatts par to pafchu laiku buhtu no kara-deenesta fwabads un waretu nodstees rafchigam dīm-tenes atjaunofchanas darbam.

Bet lai Latwijai falehtinatu armijas ufturefchanu, tad Needram bij wehl zits nodoms, deht kura winfch ftafweja farunās ar dascheem ahrfemju preefchftahweem. Needra aifrahdija uf to, fa krewijas leelneeki nebuhs falanfchami drihsā laikā ar krewu pafchu fpehkeem ween. Tur wajabfes ari fwefchu kara-wihru. No fuzeenes tee lai nahf? Weenai weenigai semei ir leels kara-fpehls, fas melle darbu; ta ir Wahzija. Bet wahzu kara-wihri neftahfees Sabeedroto deenestā, tāpat ari ne poku waj igauwu deenestā. Wahzijai pafchai Sabeedrotee negribes uftizet leelineeku apkarofchanu krewija tadehl, fa Wahzija zaur to waretu eeguht uf krewiju pardandj leelu eefpaidu. Waj tadehl nebuhtu eeteizami, fa Sabeedrotee apkarotu leelineeku krewijā ar wahzu kara-wihreem Latwijās wahrdā? Uf Latwijū wahzu falbati nahf, zil wajadfigs. Un Latwijās wal diba winus waretu rihlot turp, fur wajadfigs, pehz Sabeedroto aifrahdijumeem. Tad fcha kara-fpehla ufturefchana, fīnams, kristu uf Sabeedroteem. Un Latwijā dabutu wifus wahzu kara-wihrus pahri pahr robeschu uf austrumeem. Pee tam Latwijai zeltoš wehl diwi labumi: pirmfahrt, ja zihna pret leelinee-keem notifku uf rihteem no Latwijās robescham, tad reisē ar to Latwijā buhtu fegta no krewu leelineeku ebrukumeem. Un otrfahrt — ja zihna tiftu wefta Latwijās wahrdā, tad tas nahftu par labu ari Latwijās ne-ataribai. . .

Needram litās, fa fchai weetā wareja lopā falaisi tā wahzeefchu, tā ari Sabeedroto un Latwijās interefes, tā fa latrs tuwotos fawam mehrkim, otru neifnihzinadams, bet pabalftidams. Za winam tā buhtu ifdewees peerahdit, fa Latwijā war Sabeedroteem pakalpot, tad ari Sa-beedrotee wairš neufflatitu Needras politiku par atkarigu no Wahzijas. Tad wini flaidri redsetu, fa Needras politika ir ifgahjufe uf ifwairi-fchanos, newis uf faiftifchanos, un fa wina wehleschandš ir bijufe, maso Latwijās laiwina newis peefeet pee kahda leela fuga, bet iflozitees ftarp fugu milfeneem ar wina uf Latwijās behrfaino kraftu.

Tagad Needram ir ftuhre no rokam ifnemta. Latwijās laiwina ir peefeeta . . . laifam gan par agri pee fuga, no kura til weegli newar at-raifstees. Daschas no Needras ahrejās politikas idejam tifs ifwestas ari bef wina. Tā par peem. krewiju, zil nomanams, tomehr nokahrtos ar wahzu kara-wihra palihdsibu. Tikai jau gan bef Latwijās lihdsalibas un warbuht — pat uf Latwijās rehkina.

5. Needras wal dibas eefchfejā politika.

Latwijās eefchfejā dšihwē Needra redseja wal dibai dimuš galwenus uf dewumus: wifpirmš ifnihzinat leelineeku wal difchānu un tad nodrofchinat Latwijās walfts dšihwes pamatus.

Zai zihnu pret leelineekeem drihsaf isbeigtu, tad wianu wajadseja darit asu un neschaubigu, sawilft — ta satot — wisus spehtus us scho weenu mehrki. Tadeht Needra tureja par wehlanu, nolift zihnas wadibu to schkiru rokās, kuras no leelineekeem bij teeschi apdraudetas, bet atturet no eejautschanās zihnas wadiba wisas tās schkiras, kuras no leelineekeem gaidija kahdus labumus waj pret zihnu isturejās weenaldfigi, nebusdamas teeschi apdraudetas. Bee apdraudetam schkiram Needra peeskaitija leelgruntneekus, masgruntneekus, pilsonus un garidsneezibu. Tadeht winsch ari prafija, ka waldiba pa zihnas laiku lai atronas scho schkiru rokās. Par leelineeku lihdsijutejem winsch usflatiija strahdneekus. Tadeht winsch newehlejās teem pa zihnas laiku dot kahdu eespaidu us waldibas darischanu. Par tahdeem, kas tikpat labi war peemehrotees weenai, tā otrai pusei, Needra sihmeja latweeschu kara-spehtu, tā ari Latwijās „intelligenzi“, tas ir — tā saukto liberalo profesiju darbneekus. Tee bij walstei wajadfigi un derigi tā usdewumu ispiditaji. Bet wini wareja walstei tikt bihstami, ja zihnas wadiba nonahktu wianu rokās. Ka schās te minetās baschas nebij bes pamata, to winsch redseja pee Umana laudim. Umana waldiba pastahweja tika no scheem „inteligenteem“ un „businteligenteem“, tā ari no politiskeem ofizeereem. Un taisni schai waldibai nebij eespehjamš, fronti pret leelineekeem dabut us preeschu. Un tāpat Semitana kara-spehtam eejanzotees politika zihna pret leelineekeem atkal apstahjās.

Pa zihnas laiku waldiba janodod apdraudeto schkiru rokās . . . tās bij weenas pamata domas Needras eeschkeja politika.

Bet lai waretu schās apdraudetas schkiras teescham apweentot us weenu weenigu mehrki, tad bij jaisnihzina daschas preteschķibas, kas weenmehr par jannu stuhma katru no schām schkiram us atsewischu zeku. Bij jaisnihzina sawstarpeja neustizešchanās starp schām schkiram atteeziba us to, waj pehz pabeigtās zihnas tomehr atkal weena schkira neuskunseesees pahr otu un padaris tai dsihwi ruhktu.

Schahdas preteschķibas htj diwejadas: tautiskas un soziales — fainneeziskas. Wahzeeschi baidijās no latweescheem, jo pehdejeem bij flaita sinā pahrsvars; latweeschi baidijās no wahzeescheem, jo pehdejeem bij pahrsvars mantas un isglichtibas sinā, tā ari zaur to, ka Latwijā spehleja leelu lomu wahzu kara-spehts.

Zai isnihzinatu scho sawstarpejo neustizešchanos, tad Needra ilgu laiku strahdaja pee islihguma starp abām tautibam un wisu to schkiru starpā, kuras no leelineekeem bij apdraudetas. Schis darbs nepalika bes panahkumeem. Tika safneegta sinama sapraschanās par turpmako kopdsihwi. Wahzeeschi atfina, ka Latwijā lai buhtu Latwiska walsts, tas ir — ka wisā Latwijās pahrwaldischanā latweescheem lai buhtu wismas diwlahrschs pahrsvars par nelatweescheem. Latweeschi turpretim lai atsihtu, ka wahzeescheem ir teesibas, ufturet pascheem sawas skolās un kopt sawu walodu, — tas ir — teesibas us kulturelu paschnoteikšchanos. Sozialā un fainneeziskā sinā wisleelakās starpibas pastahweja starp leelgruntneekeem un masgruntneekeem. Tur notika sapraschanās us tahda pamata, ka leelgruntneeki lai atteiktos no wisām sawām preeschrozibam un eestahtos pagastos, tildami sawās teesibas un peenahkumos peelihdsinati pagasta fainneekeem. Pagastam zaur to nahza tas labums, ka wina nodoklu nasta pa dakai tika pahrlitka ari us muischam. Bet leelgruntneekeem nahza tas labums, ka pagasta fainneeki fewi aistahwedami pret zitu schkiru pahrmehribam, reise ar to aistahweja ari sawu beedri, pagasta leelako fainneeku — leelgruntneeku. Bes tam wehl tika pa-

nahlta šapraščanās ari par to, ka turpmatā Latwijas valsts dšihwē par stiprako pamatu lai tiktu ušflātita šaimneeku (masgruntneeku) lahrta.

Ka šhās išlihguma domas bij pareijas un ka apdraudeto šķķiru apweenošhana uš zihnu pret leelineeķem bij praktiska, to peerahdija dšihwe: diwas nebeķas peķz notikušhā išlihguma Rīga jau bij leelineeķem atnenta.

Tad igauri un Semitana pulki išlihgumu išķanza, un zihna pret leelineeķem apstahjās.

Kā teikts: pa zihnas laiku Needra wehlejās waldibu redset to šķķiru rokās, kuras no leelineeķem bij teešči apdraudetas. Te jaušwer tas wahrdinšch: pa zihnas laiku. Needras domas it neķad naw bijuščas tahdas, it tā Latwijas waldiba lai uš wiķem laiķem paliktu tikai to šķķiru rokās ween, kuras wadija zihnu pret leelineeķem. Kolihds šči zihna buhs iķbeigusees, tad pee waldibas janahķ ari wiķam žitam šķķiram zaur šaweem preeķščstahwķem. Tikai weenu leetu ušwer Needra: wiķam šķķiram naw weenlihds leela nošhme preeķšč walsts dšihwes, tadehķ arl wiķam newar dot wiķam weenlihds leelu eespaidu uš waldibu, ja grib walsti nostahdit uš pareiķem pamateem.

Tai šķķirai jādod wisleelakais eespaids uš waldibu, kurai ir wisleelakā nošhme walsts dšihwē... tās ir otras pamata domas Needras eesķeķā politikā. Un par to šķķiru, kura preeķšč Latwijas šķķobrihd ir wisšwarigalā, Needra ušflātā Latwijas masgruntneezibu. Tas išķlaidro wina praķjumu, ka par Latwijas walsts dšihwes galweno pamatu jaušflātā masgruntneeziba.

Kadehķ Needra peešķķir masgruntneezibai tik leelu nošhmi pee Latwijas walsts ušbuhwes? Pa kara- un revoluzijas laiku ir panihķuščas un ispuķejuščas wiķas ķaušču šķķiras Latwijā: tirgotaji, ruhņeeki, adwokati, aħsti, skolotaji, mahžitaji, strahdneeki, kapitaliști, leelgruntneeki, armija, eerehđai... Tikai weena ķaušču šķķira ir palikuše neišputinata, kaut gan winat krahwā wirsū tik gruhtas nastas, kā neweenai žitai. Ta ir muhķu masgruntneeziba. Kadehķ masgruntneeziba wareķa išturet nefalihdsinami wairak, nekā ķatra žita šķķira? Tadehķ, ka šči šķķira ir hiħstaka, wairak dšihwot šķķiģa, nekā žitas. Masgruntneeziba ir Latwijā tā eedšihwotaju šķķira, kura nostahđita wisdabistakos šaimneezikšos apstahķšos un wislabak peemehrota laika praķibam. Ja Latwijā buhtu bijis wehl wairak masgruntneezibu, tad Latwijā ari buhtu wehl labak pahrķeetuse karu un revoluziju.

Tadehķ ja mehš gribam Latwijū atjaunot tā dšihwot šķķiģu walsti, tad mums jāstiprina un jāwairo wiķā masgruntneeku lahrta. Mums jāeekahrto wiķa walsts dšihwe tā, ka zaur to lai tiktu pahr wiķam leetam weizinata masgruntneeziba. Ar to, sinams, naw teikts, ka žitas šķķiras lai ķalpotu masgruntneezibai. Ne, masgruntneeziba lai pate ķalpo walstei. Bet jo stipraka buhs masgruntneeziba, jo wairak wiķa warēs walstei ķalpot, kopodama ap fewi žitas šķķiras un palihdsedama tām attihstitees.

Šhāi sīnā Needra aģi atšķķiras no Umana. Winišč ķala ķaileem wahrdeem: „Ja juhs gribat Latwijū išwest no juķam, tad pulzeķatees ap to ķaušču šķķiru, kura wehl naw šķukuse: pulzeķatees ap masgruntneezibu. Masgruntneeziba palihdsēs tad žitam šķķiram, pamaķam nokahrtoķees.“ Ap to tad aizina pulzeķees Umanis? Ap Tantas Bādome. Kas ir Tantas Bādome? Wišpirms ta ir inteligenzes un pušinteligences preeķščstahwe, tas ir — tās paščas ķaušču šķķiras preeķščstahwe, kura tikpat labi war šādšihwot ar leelineeķem, kā ar pilšoneem, tas ir — kureem paščem šawu teešču kopigu interešču nemas naw. Tee ir tee pašči ķaudis ķās žara

laikā pulzejas ap kroma pabalstu Zentralei, kas muhs wadija no purwu kulturās seklā tuhti, no zuhlfopibas us angelnas fihneem . . . nekur neta nenobeigdami, wifur tikai „eeroftnadami“ un lildami mums par to ņamafat. Tad kara-laikā mehš tos paņhus laudis faftopam ne frontē, taš buhtu grehtš, bet atkal tur, kur walņis pabalņis nahza pilņehtu ņaweenibai un ņemņiwu ņaweenibai; behgļu laikā wini atrada weetu behgļu komitejās, un tad ari tās taiņijās iņbeigtees, tad jau laikus pahrwahzās us telu audņinaņhamu kurņemneekem, un no tureenēs — taiņni waldbibā eelņhā ar wiņeem ņaweeem agitatoreem, ar wiņeem ņaweeem ņhurnalifteem. Atzeratees tatschu, no kureenēs ižehlās Tautas Padome! Un ko wina grib? Tur, warbuht, deņmit partijas kopā; katrai partijai ņawa griba, katra uņņkata ņawu gribu par weeuigi pareiņo. Un ja ari us brihtiau ņhās partijas buhtu weenojuņhās teorijā us ņaut ko kopeju, waj tad praņņi katra newell us ņawu puņi?

Tā tad weenā puņē ņauņchu bars, kurņch ir mahzijeēs peemehrotees azumirklā apņtahlkeem; otrā puņē muhņu maņgruntneeziba, kura us ņaweeem plezeem ir iņneņuņe wiņas kara- un rewoluzijas grehtibas, iņneņuņe ari wiņus behgļu kopejus un telu audņinatajuš, un tomehr palikuņe neņalaufņa . . . ņchi pate maņgruntneeziba, no kuras ir zehluņchees muhņu ņtudetee wiņri, muhņu beedribas, muhņu kaņes, us kuras guł muhņu pagafņu un draudņchu dņihwe . . . Noņtahdat reiņ garā blafam Tautas Padomi muhņu maņgruntneezibai un jautajat ņewi: waj war buht ņhaubas par to, kaš beigās pehž daudž mehginajumeem paliks par Latwijas ņtuhra akmeni? Latwijas maņgruntneeziba ir tā akmeņš pirts leelumā, kaš gaduņintenus guł tautas tihrumā. Tautas Padome ir tā koka ņwihre, ko notehņuņchi pilņehtneeki un nu nahł un grib akmeni žilat pehž ņawa prahta. War jau us brihtiau pakufņinat akmeni-milņi ar ņwihru; war pilņehtneeks uņleht tā ņwirbulis abām kaņjam us ņcha apņuhnojuņhā akmena. Bet taš wiņs ir weenas deenas preeks. Muhņu maņgruntneeziba duņēs tā klints tautas tihrumā ari wehl tad, kad no pilņehtneeku tehņtās ņwihres buhš palikuņhās wairs tikai nepatihlamas atminas. Kad newareņa muhņu maņgruntneezibu nobihdit pee malas karņch un rewoluzija, tad to neiņdaris ari Tautas Padome. Needras politika ņtahw un kriht ar ņhām pamata domam, ka Latwijas walņis dņihwei par galweno pamatu ir jaleek maņgruntneeziba. Bet ņchi maņgruntneeziba ir jaņtiņrina un japaplaņchina. No weenas puņes wina jaņtiņrina zaur to, ka ari leelgruntneeziba janofņahda winai blafam wiņās teeņibās un wiņos peenahkumos. Un no otras puņes wina japaplaņchina zaur to, ka wamaņam japahrwehņch par ņaimneekem-maņgruntneekem wiņi žentigakee un ņaprahtigakee laufņirahdneeki. Ar leelgruntneekem Needra panahza jau ņapraņhanos tai ņinā, ka leelgruntneeki tam peekriht, ja Latwija pret peenahžigu atlihdņibu no muiņham atņawina tildaudž ņemes, žil ir wajadņigs jannu ņaimneezibu dibinaņhanai preeņch beņemneekem. ņhās jaundibinatās ņaimneezibas tad laufņirahdneeki waretu ar walņis palihdņibu eepirkt par dņimtu.

Politiņklā ņinā Needra gribeja ņtiņrinat maņgruntneeku ņtahwollki zaur to, ka nodroņchinaja winu eepaidu pagafņā zaur pahrlabotu pagafņa-eelahrņu. Pagafņa weetneeku pulkā gan bij paredņeti ņaimneeku preeņchņtahwiņi tikai tahdā paņhā ņkaitā ween, tā beņemneeku weetneeki, tāpat ari pagafņwaldbē un teeņā. Bet ņaimneeku pahrņwars bij nodroņchinats zaur to, ka pagafņa wezafo un pagafņa teeņas preeņchņehdetaju iņwehleja wehl wirņpuņ lihdņigā lozeklū ņkaita ņaimneeki no ņawa widus. Beņ tam muiņchu preeņchņtahwim pagafņā bij peeņchņirta weena balņš weetneeku pulkā.

Tomēr galvenā fainneeku nodrošināšana bij pašneegta ar to, ka viņas pagastā mehleshanas notika atšewiškās fainneeku un bessenneeku sapulzēs. Tahdā finā bij pilnīgi išķlehgta fainneeku pahrbaļšošana zaur bessenneešem.

Uš pagastā weetneeku pulkeem tahlat dibinajās mehleshanās uš Tautas weetneeku mehleshanu kongresu. Katrs pagasts uš šcho kongresu suhtitu trihs delegatus: fainmneeki weenu, bessenneeki weenu un leelgruntneeki weenu. Glušči tahdā pašchā famehrā taktu mehleti arī Tautas weetneeki: divas tresčas daļās latweeschu, weena trescha daļa nelatweeschu. No latweescheem puše buhtu fainneeku un zitu darba deweju preekščstahwi, otra puše — strahdneeku weetneeki. Kaut gan tahdā zekā fainneekem kopā ar pilsehtu namneekem Tautas weetneekos peederetu tikai weena trescha daļa balšu, tomēr viņu balšis weenumehr buhtu išķchirošas: tautiškos jantajumos balšotu strahdneeki ar viņeem kopā, fainneeziškos — nelatweeschi. Šcheļ Tautas weetneeki tad ištrahdatu mehleshanas likumu uš Satweršmes Sapulzi. Tas bij tas galvenais, uš to dfinās Needra. Zits wišs ir pahrejšchs, weegli pazeeschams un atkal išlabojams. Bet tā rokās mehleshanas likums noboš Satweršmes Sapulzi, no tā atkarajās Latwijās labklahjiba uš paandschu paandsem. Šcho wiššwarigako politiško darbu Needra gribeja nostahdit tā, ka galvenais eespaids uš viņu lai buhtu peeschirts Latwijās masgruntneekem tā Latwijās walšis wišdroščalam pamatam.

Ta ir Latwijās masgruntneeku leeta, preekšč kuras zihnijās Needras walbiba, zihnijās — un zihnisees wehl.

Kad išlasjīs, lai dod tahlat fapratigam laiminam.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309102285